

Területi progresszió vagy regresszió?

Területi egyenlőtlenségek a területfejlesztési politikában

Balogh Péter

(doktorjelölt, BCE Szociológia és Társadalompolitika Intézet)

Magyar Szociológiai Társaság

éves konferencia és közgyűlés

2012. november 9-10.

Közép–Európai Egyetem

Bevezetés és problémafelvetés

- **Kontraproduktivitás a fejlesztéspolitikában?** – Az EU-források felhasználásának gazdaságszociológiai elemzése c. PhD-értekezés
témavezető: Dr. habil. Szántó Zoltán, CSc

- „...a magyarországi redisztributív területfejlesztés – vagy másképp a **szocialista típusú urbanizációs modell** (Ladányi János (2010 [2009a]) – keretében keletkező, illetve által okozott egyenlőtlenségek (Konrád-Szelényi (2000), Ladányi (2010 [2009a]), Ladányi-Szelényi (2010 [1997]), Szelényi (1990), Vági (1982), Vági (1991)) – az így fellépő **„redisztributív igazságtalanság”** (Szelényi-Manchin 1990: 215-220) –, miként alakultak át, illetve éltek tovább **a rendszerváltás** (Ladányi-Szelényi (2010 [2005]), Pálné (2003), Pálné (2009)), majd **az Európai Unióhoz való csatlakozás után** (Kovách (2007), Kovách (2008) Kovách–Kristóf (2007), Kovách-Kučerová (2006), Ladányi 2010 [2009b], Ladányi-Szelényi 2010 [2005], Pálné (2009), Voszka (2006)), **s az ekkorra kialakuló „résztvételi redisztribúció”** (Kovách (2000); Kovách (2007; Kovách (2010)) keretében, vagyis uniós források felhasználása terén mennyiben jelennek meg hasonló egyenlőtlenségek...”
→
- „...a kedvezményezettség mint a hátrányok területi szinten értelmezett kumulálódásának indikatív nominális mutatójaként használt intézményi szabályozás milyen hatékonysággal fejtí ki a szándékolt célját, illetve működése mennyiben **célellentétes**, s ezek mögött milyen tényezők, mechanizmusok tárhatók fel empirikusan.”

Kutatási kérdések

1. Kedvezményezettség

1. hipotézis (H1): ha adott területi egységet (kistérség, település) – annak elmaradott helyzetéből fakadóan – a vonatkozó intézményi szabályozás révén kedvezményezettnek minősítenek, akkor a kedvezményezett területi egységek forrásle hívási kapacitása nem nő (azaz az intézményi szabályozás nem éri el szándékolt célját (célellentétes))

2. Decentralizáció

2. hipotézis (H2): ha a decentralizációt mint lényeges területi-fejlesztéspolitikai elvet alkalmazzák a projektek bírálatakor, akkor az nem segíti elő a fejlesztési források területileg kiegyenlített eloszlását

3. Társadalmi tőke és fejlesztéspolitika

3. hipotézis (H3): minél magasabb a társadalmi tőke szintje adott területen, annál sikeresebb a fejlesztési források felhasználása adott területen, s ez befolyásolja a fejlesztési források területi eloszlását

4. Településhierarchia, a szabályozási környezet változása

4. hipotézis (H4): ha egy település adott kistérségen belül kistérségközponti státusszal rendelkezik, akkor magasabb a forrásle hívási képessége

Kistérségváltás (KK1+KK4)

Alkalmazott módszerek

1. Kvalitatív módszerek

1. Statisztikai adatok másodelemzése [...]

2. Kvalitatív módszerek

Cél:

- megalapozzuk a hipotéziseket
- képet alkothassunk a statisztikai elemzések eredményei mögött meghúzódó mechanizmusokról

1. Tartalomelemzés

A magyar területfejlesztési intézményrendszer keretét adó törvényi, jogszabályi anyag – a területfejlesztési törvény, országgyűlési határozatok, területfejlesztési koncepció – tartalmi feldolgozása

2. Strukturált interjú

Kistérségközpontiság	Kistérségi kedvezményezettség			
	nem hátrányos helyzetű	hátrányos helyzetű	megyei önkormányzat	összesen
'Budapest'	1	0	0	1
Kistérségközpont	9	1	0	10
Mikrotérségi központ	1	0	0	1
Nem kistérségközpont	7	2	0	9
megyei önkormányzat	0	0	1	1
összesen	18	3	1	22

Adatelemzési eljárások, módszerek I.

- 'non-equivalent control group design'

$$\begin{array}{rcl} \underline{X \quad O} & \rightarrow & \text{Kísérleti csoport} \quad (\text{Kedvezményezett}) \\ O & \rightarrow & \text{Kontroll csoport} \quad (\text{Nem kedvezményezett}) \end{array}$$

- 'comparative change design' $\begin{array}{rcl} \underline{O \quad X \quad O} & \rightarrow & \text{Kísérleti csoport} \\ O & \rightarrow & \text{Kontroll csoport} \end{array}$

- 'regression discontinuity design' (logikájára: a.m. kik.)

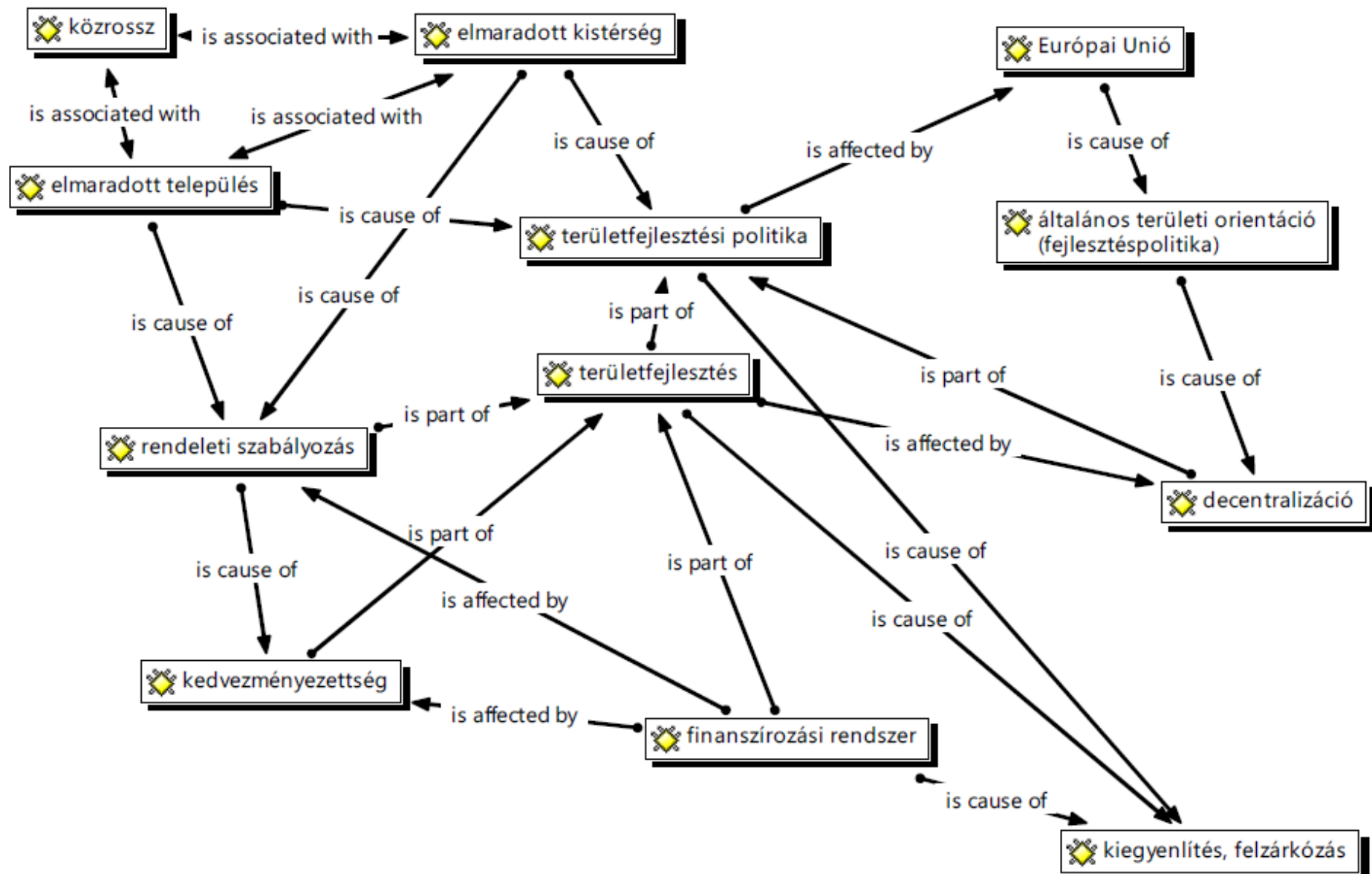
$$\hat{Y} = b_0 + b_1 T + b_2 X$$

(T: kísérleti/kontroll csoport; X: a kísérleti csoporthoz való hozzárendelés alapját képező [kontroll]változó)

1. -T $\rightarrow$ kedvezményezettség 64/2004. k.r. szerint
-X $\rightarrow$ kistérség (főkomponenselemzéssel) konstruált összesített fejlettségi mutatója
2. -T $\rightarrow$ kedvezményezettség a 311/2007. k.r. szerint
-X $\rightarrow$ fejlesztés sikeressége/kedvezményezettség 64/2004. k.r. szerint

A vizsgálat eredménye...

...és tárgya

A területi hátrányok intézményi kezelésének modellje (Saját szerkesztés)

Kutatási eredmények (K. E.): kedvezményezettség I.

A Dél-Alföldi Régió kistérségeinek vizsgálata:

Kistérségek közötti különbségek a pályázati sikeresség tekintetében (AVOP)

(a mutatók megnevezése alatt zárójelben feltüntetve: teljes minta átlag és szórás;

rövidítések: 0=nem vidékfejlesztési, 1= vidékfejlesztési kistérségek;

'V.SZ.'=Videkfejlesztési Szorzó: a vidékfejlesztési és nem vidékfejlesztési kistérségek értékeinek hányadosa)

Mutató		Átlag	Szórás	'V.Sz.'
Beérkezett pályázatok közül AVOP (db) (83,04; 40,38)	0	88,80	50,10	0,89
	1	79,20	33,79	
Támogatott pályázatok közül AVOP (db) (50,68; 23,74)	0	51,70	24,34	0,97
	1	50,00	24,18	
Igényelt támogatási összeg AVOP (Ft) (1633149249,80; 1059447579,09)	0	2 017 305 663,30	1 335 799 644,64	0,68
	1	1 377 044 974,13	775 492 996,75	
Megítélt támogatási összeg AVOP (Ft) (982606361,72; 589555094,03)	0	1 178 452 305,30	559 099 678,77	0,72
	1	852 042 399,33	590 956 391,67	

K. E.: kedvezményezettség II.

Az NFT I. ROP-projektjeinek vizsgálata:

Az intézményi szabályozási nyers hatása a fejlesztési források nagyságára

Függő változó Magyarázó változó (millió forintban/%)	Mutató	Kedvezményezett kistérség vagy sem	Kedvezményezett település vagy sem
Megítélt támogatás összege	Konstans	215,601	213,060
	'b'	-19,492	-25,025
Elfogadott összköltség	Konstans	267,343	262,766
	'b'	-35,548	-45,816
Szerződésben megítélt támogatás	Konstans	218,201	214,418
	'b'	-22,814	-26,827
Szerződésben megítélt összköltség	Konstans	268,234	263,140
	'b'	-36,891	-46,497
Kifizetett támogatás összege	Konstans	210,937	206,883
	'b'	-24,857	-29,433
Támogatási arány	Konstans	84,398	84,280
	'b'	2,208	4,074

K. E.: kedvezményezettség III.

Az NFT I. ROP-projektjeinek vizsgálata:

A kedvezményezett kistérségi státusz tisztított hatása a kifizetett támogatási összeg nagyságára

Konstans, magyarázó változó	Modell (M...); konstans és 'b' értékek			
	M1	M2	M3	M4
Konstans	210,937	201,977	214,300	200,983
$X_{\text{kedv.kist.}}$	-24,857	-8,605	-16,067	-10,733
$X_{\text{kist.jell.}}$	-	24,108	-	24,393
$X_{\text{kedv.tel.ar.}}$	-	-	-0,183	0,048

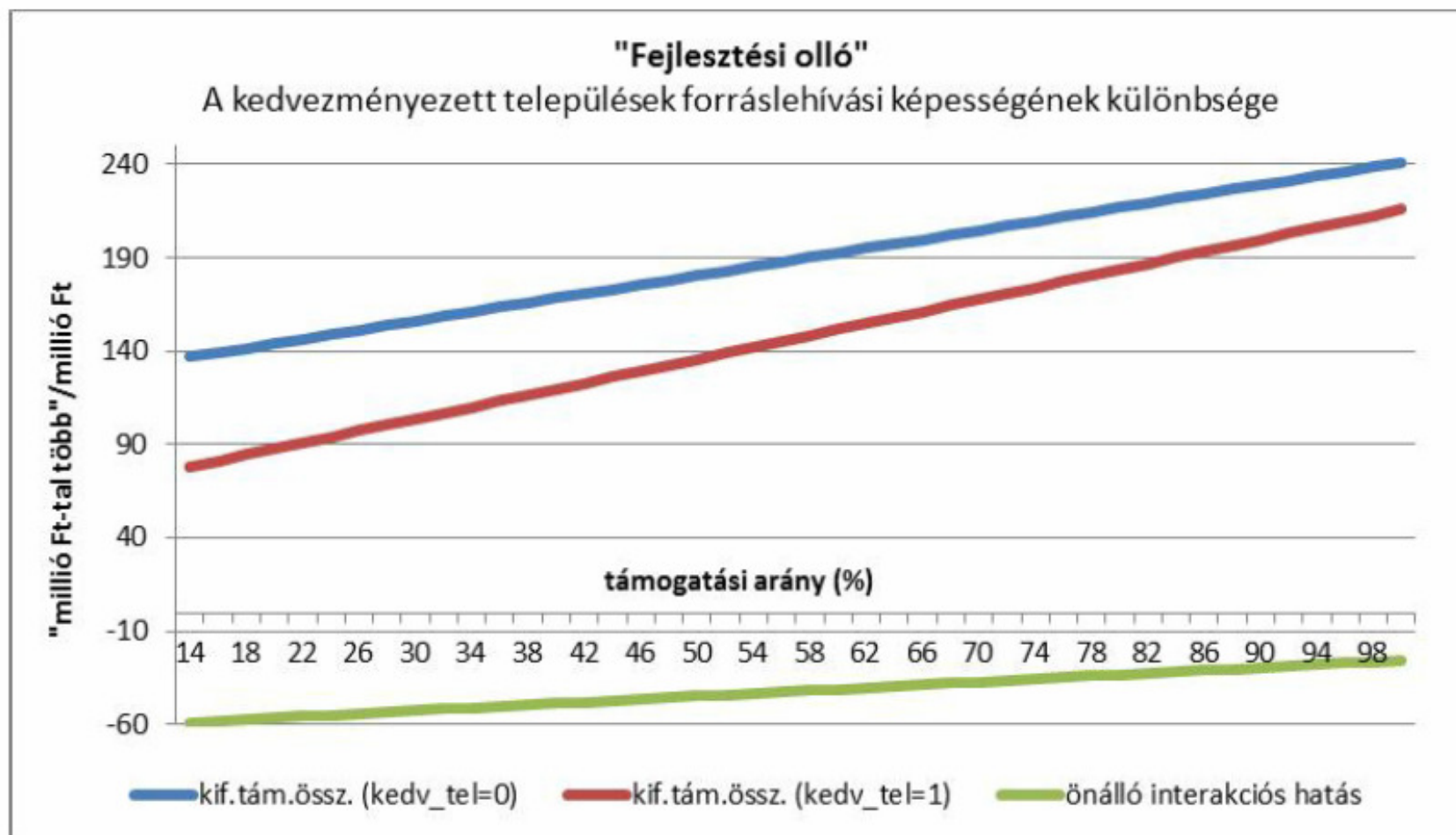
A kedvezményezett települési státusz tisztított hatása a kifizetett támogatási összeg nagyságára

Konstans, magyarázó változó	Modell (M...); konstans és 'b' értékek			
	M9	M10	M11	M12
Konstans	206,883	203,335	210,945	196,981
$X_{\text{kedv.tel.}}$	-29,443	-18,612	-22,773	-27,733
$X_{\text{kist.jell.}}$	-	23,667	-	25,509
$X_{\text{kedv.tel.ar.}}$	-	-	-0,139	0,208

K. E.: kedvezményezettség IV.

Az NFT I. ROP-projektjeinek vizsgálata:

$$\hat{Y} = b_0 + b_2 * X_{\text{tam.arany.}} + (b_1 + b_3 * X_{\text{tam.arany.}}) X_{\text{kedv.tel.}}$$

A kedvezményezettség fejlesztési ollója

K. E.: kedvezményezettség V.

A kiemelt projektek vizsgálata:

Az elmaradott kistérségek arányának hatása a támogatási esélyre

(N=809)		'b'	'b' együttható antilogaritmus
M5	v_megye_elm_kist_64_2004_per100	-1,699	0,183
	konstans	0,667	1,948
M6	v_megye_elm_kist_64_2004_0_1	-1,149	0,317
	konstans	0,425	1,529

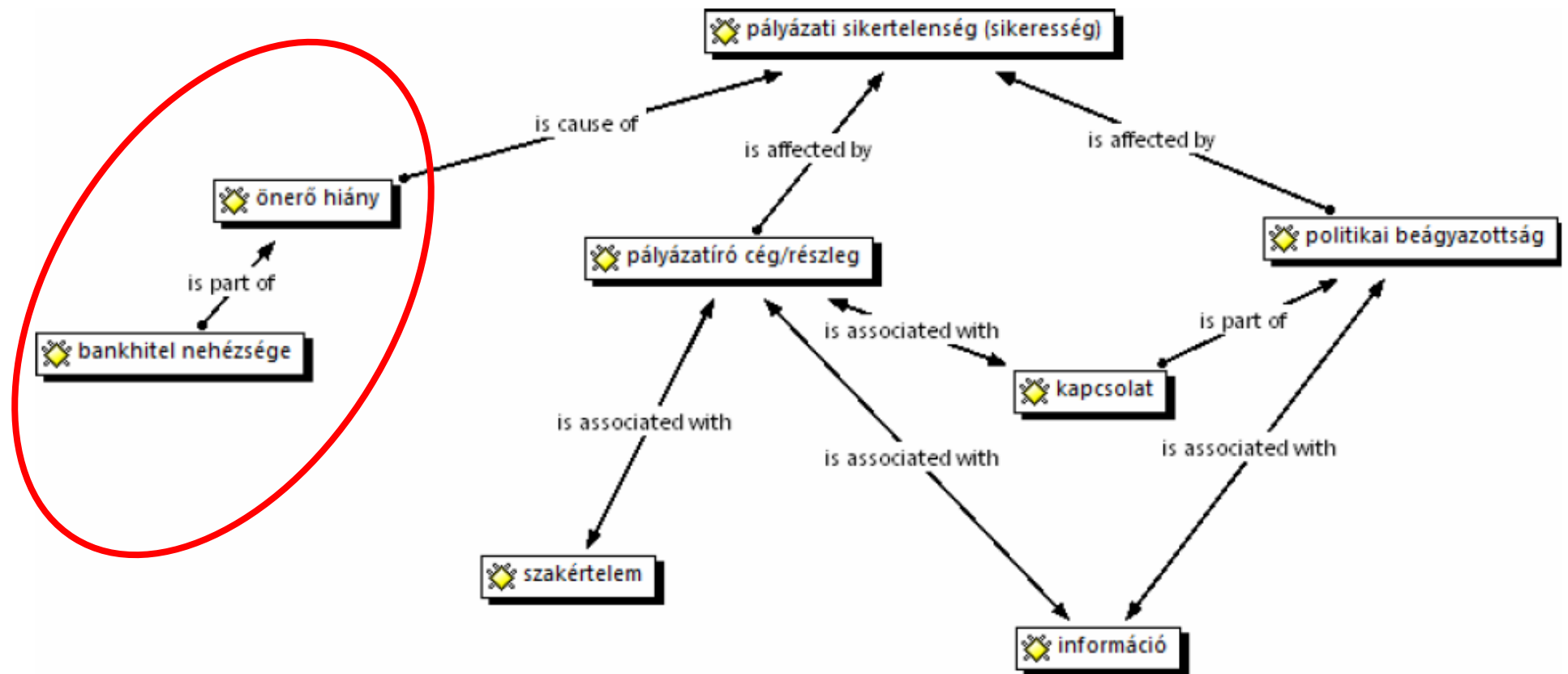
A támogatási esély területi különbségei

		'b'	'b' együttható antilogaritmus
Központi régióbeli projekt (N=792) (M1)	v_kozp	0,936	2,549
	konstans	-0,303	0,739
Országos projekt (N=914) (M2)	v_orosz	1,952	7,045
	konstans	-0,132	0,877

A támogatási esély regionális különbségei

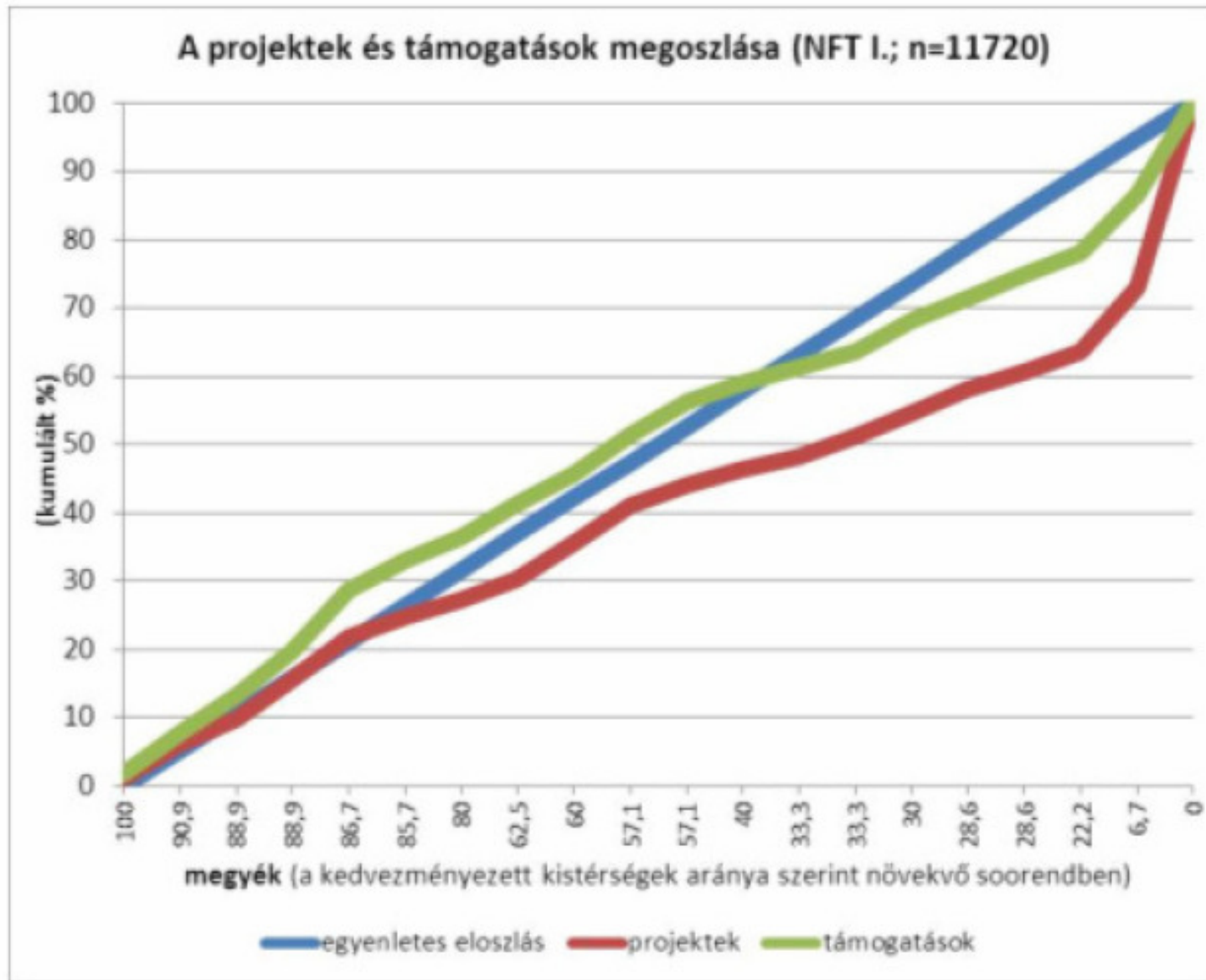
A táblázat celláiban feltüntetve: elemszámok		Státusz (kormánydöntés)		Összesen:	Annak az esélye, hogy egy projekt támogatott lesz adott régióban:
		Nem támogatott	Támogatott (tám. + tov. fejl.)		
Régió	Dél-Alföld	100	37	137	0,37
	Dél-Dunántúl	41	16	57	0,39
	Észak-Alföld	85	56	141	0,66
	Észak-Magyarország	50	44	94	0,88
	Közép-Dunántúl	55	48	103	0,87
	Közép-Magyarország	51	96	147	1,88
	Nyugat-Dunántúl	40	73	113	1,83
	Országos	17	105	122	6,18
Összesen:		439	475	914	(1,08)

K. E.: kedvezményezettség VI.

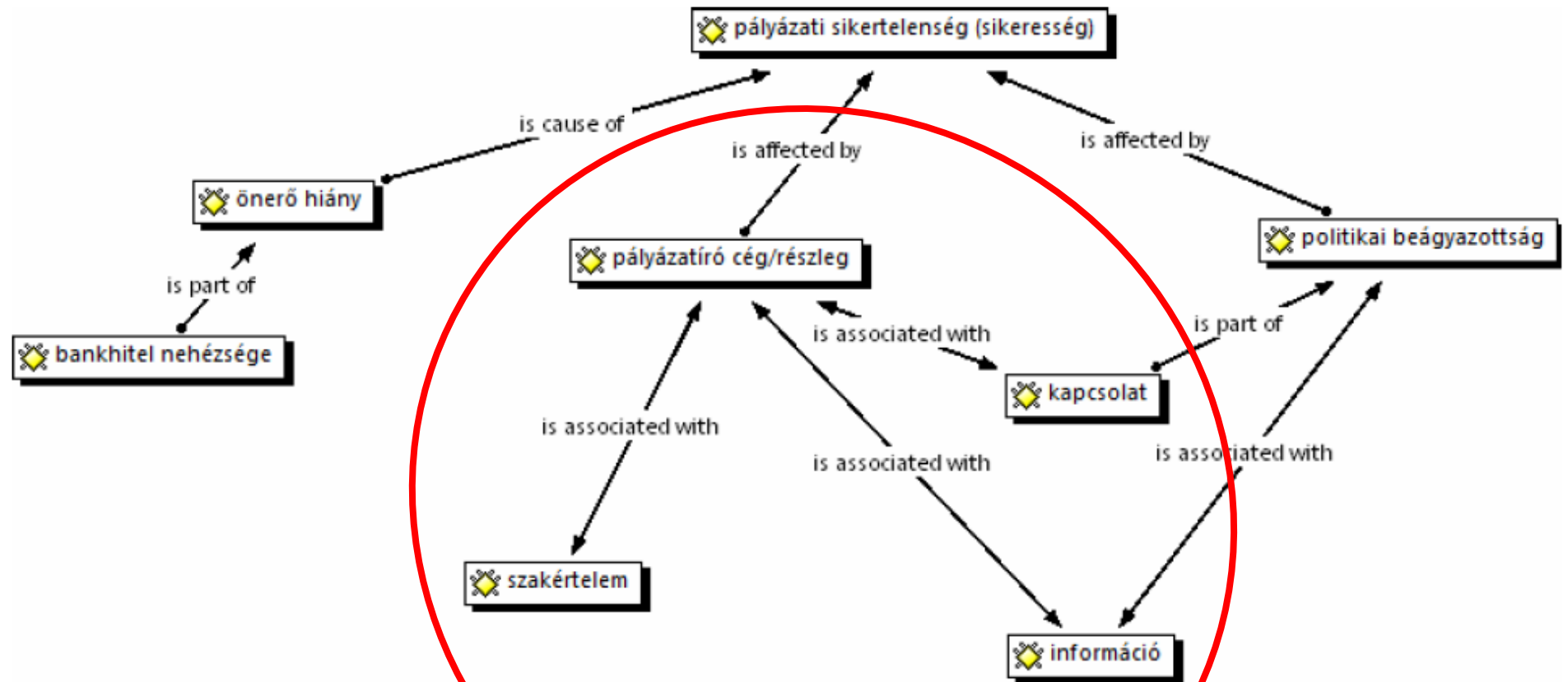
A különféle erőforrások összefüggése a pályázati sikerességgel

K.E.: Kedvezményezettség VII.

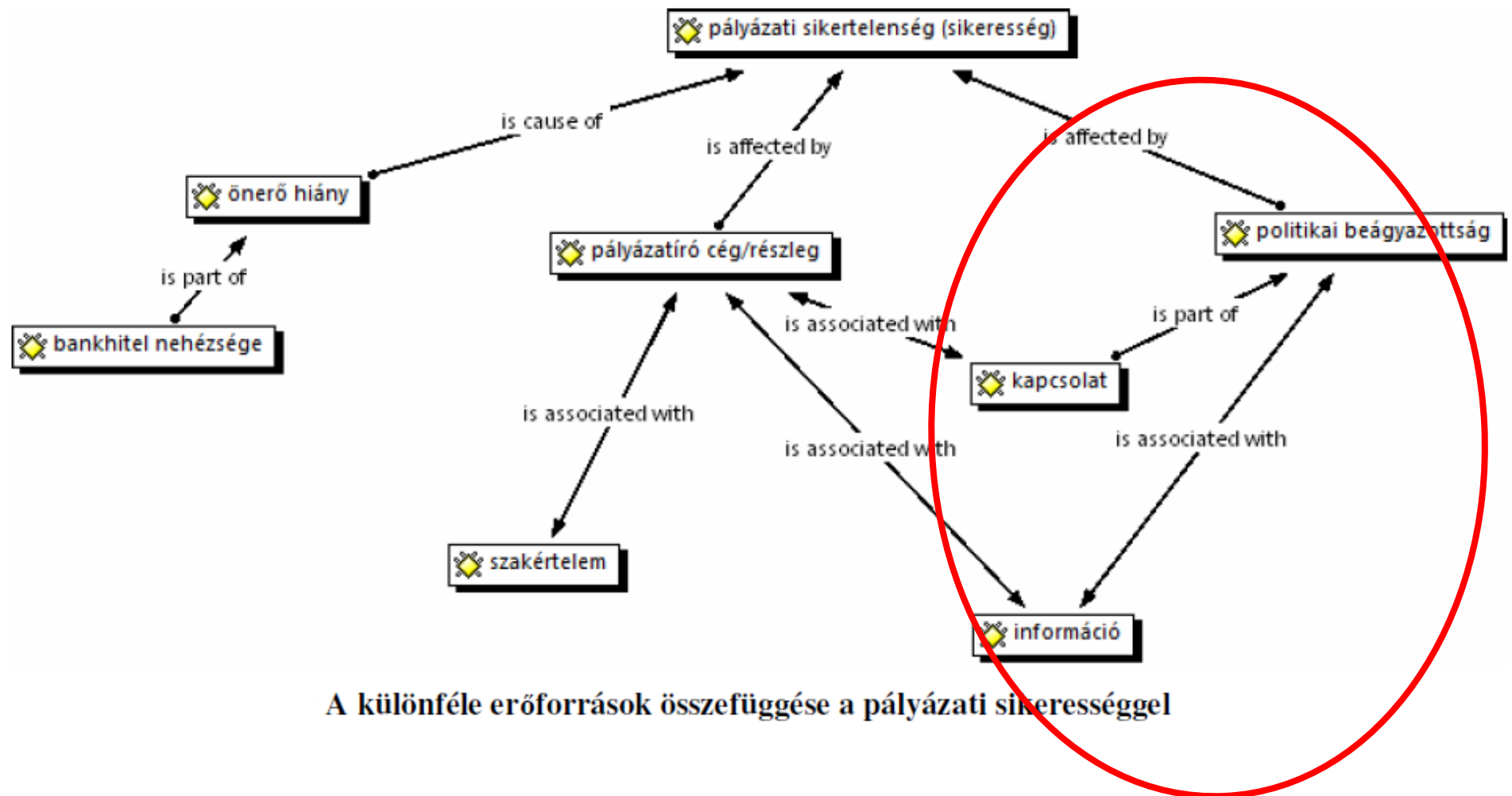
A projektek és támogatások eloszlása elmaradottsági szint szerint

K. E.: kedvezményezettség VIII.

A különféle erőforrások összefüggése a pályázati sikerességgel

K. E.: kedvezményezettség IX.

A különféle erőforrások összefüggése a pályázati sikerességgel

K. E.: decentralizáció I.

NFT I. és UMFT (NFT II.) összes projektjének vizsgálata:

Kedvezményezettség, ROP-projektek, támogatási összeg és decentralizáció

Tervezési időszak	ROP (1) vagy sem (0)	Kedvezményezett kistérség (1) vagy sem (0)	N	Kifizetett támogatási összeg (millió Ft)	%	'ROP-szorzó' (NFT/UMFT)	'nem-ROP-szorzó' (NFT/UMFT)
NFT	0	0	9216	211494,95	81,32	1,30	0,58
		1	1965	48584,42	18,68		
		Összesen	11181	260079,37	100,00		
	1	0	239	47004,00	45,72		
		1	299	55801,06	54,28		
		Összesen	538	102805,06	100,00		
	0	0	11853	417977,68	67,85		
		1	6695	198036,88	32,15		
		Összesen	18548	616014,55	100,00		
UMFT	1	0	5930	275554,13	58,15		
		1	2668	198334,24	41,85		
		Összesen	8598	473888,37	100,00		

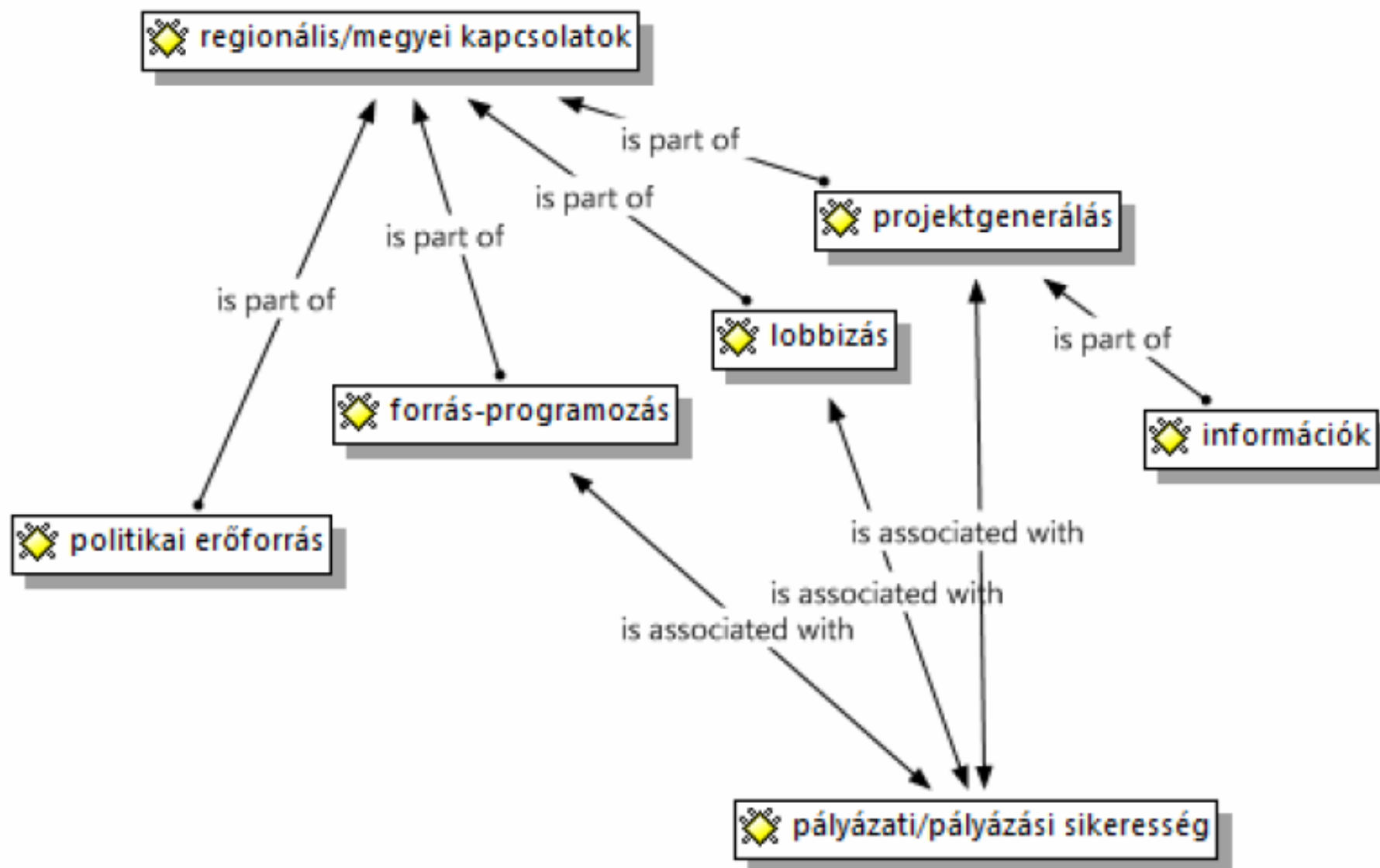
K. E.: decentralizáció II.

NFT I. és UMFT (NFT II.) összes projektjének vizsgálata:

Kedvezményezettség (települések), ROP-projektek, támogatási összeg és decentralizáció

Tervezési időszak	ROP (1) vagy sem (0)	Kedvezményezett település (1) vagy sem (0)	N	Kifizetett támogatási összeg (millió Ft)	%	'ROP-szorzó' (NFT/UMFT)	'nem-ROP-szorzó' (NFT/UMFT)
NFT	0	0	10406	241945,09	93,02	1,53	0,45
		1	776	18142,00	6,98		
		Összesen	11182	260087,10	100,00		
	1	0	360	71124,28	69,18		
		1	178	31680,78	30,82		
		Összesen	538	102805,06	100,00		
UMFT	0	0	15831	520910,75	84,56		
		1	2717	95103,81	15,44		
		Összesen	18548	616014,55	100,00		
	1	0	7100	378683,89	79,91		
		1	1498	95204,48	20,09		
		Összesen	8598	473888,37	100,00		

K. E.: decentralizáció III.

A decentralizált szinthez kötődő kapcsolatok és a fejlesztési források összefüggése

K.E: társadalmi tőke és fejlesztéspolitika I.

NFT I. megyei adatok elemzése:

Kontrollváltozókkal kibővített modellek

Konstans, magyarázó változó	Modell (M...); konstans és 'b' értékek				
	M3	M4	M5	M6	M7
Konstans	-2444,30	-1672,83	-9987,26	-3911,49	-14875,29
X_{kedv}	131,48	134,95	115,30	79,10	48,34
X_{civil}	7,19	6,87	6,96	5,56	6,25
X_{ttgh}	-	964,83	-	-	-2947,17
X_{kozh}	-	-	180,93	-	205,22
X_{nppr}	-	-	-	110,28	114,15

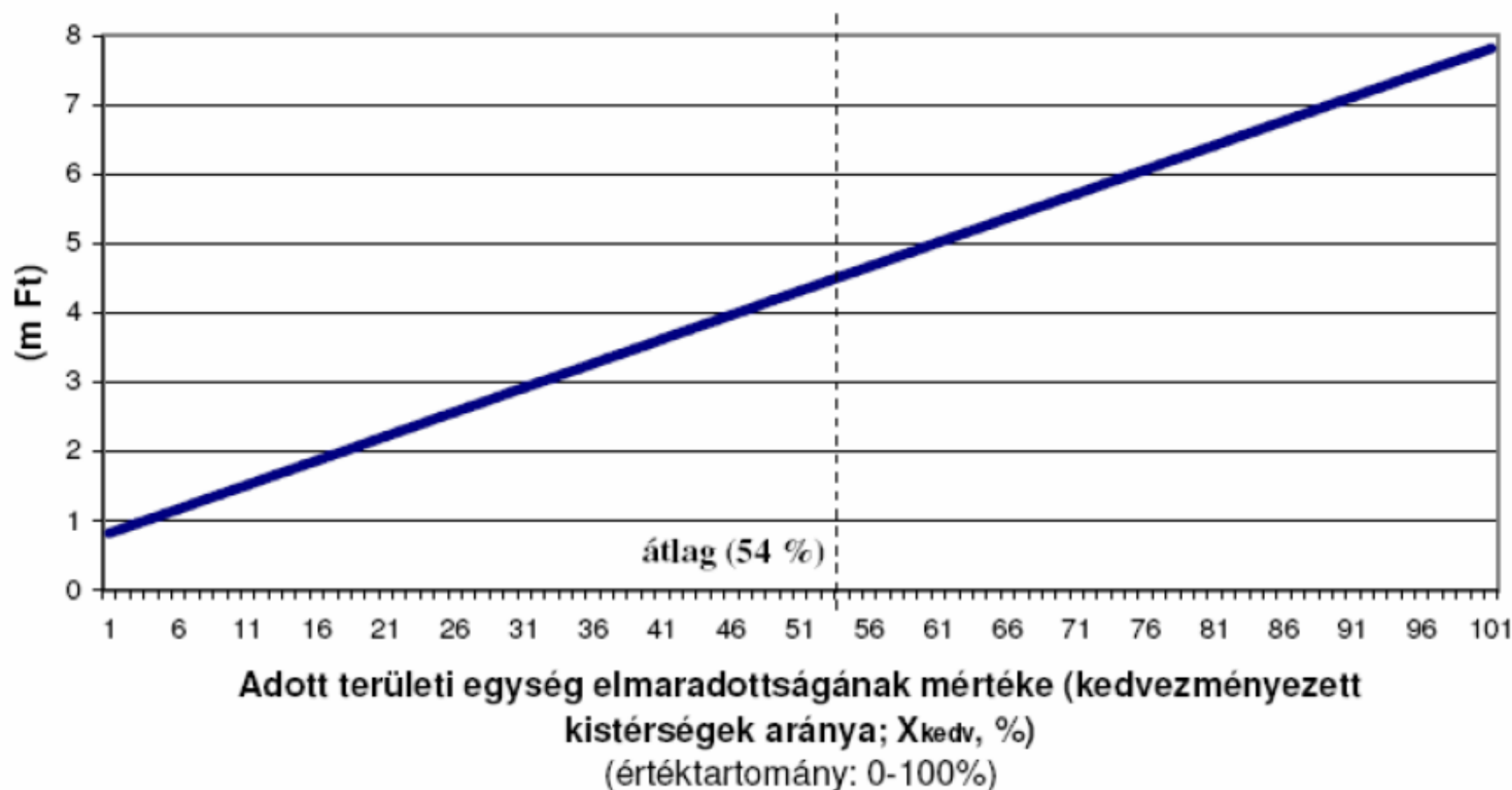
K.E: társadalmi tőke és fejlesztéspolitika II.

NFT I. megyei adatok elemzése:

$$\hat{Y} = b_0 + b_1 * X_{kedv} + b_2 * X_{civil} + b_3 * X_{INTER}$$

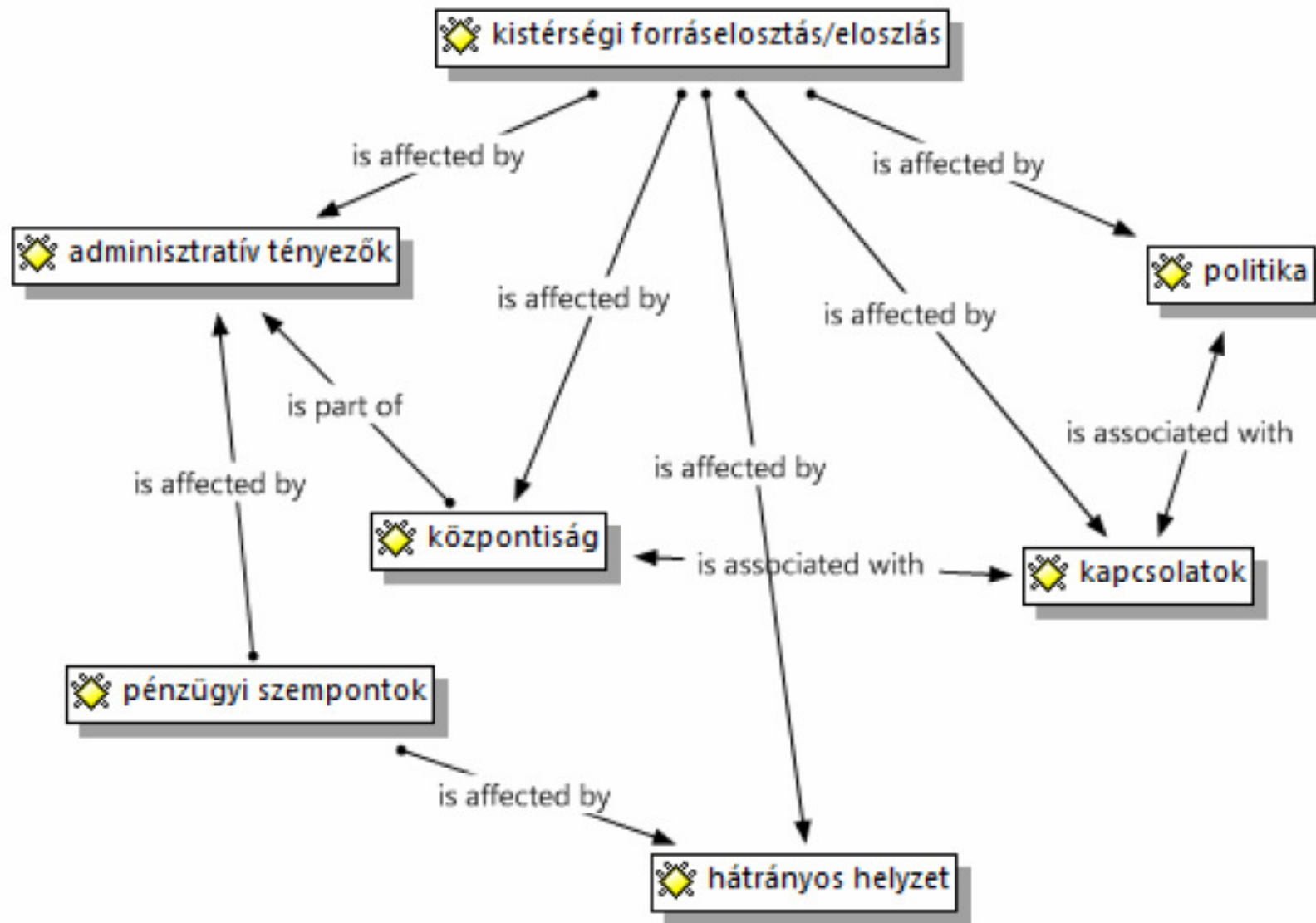
$$\hat{Y} = b_0 + b_1 * X_{kedv} + b_2 * X_{civil} + b_3 * X_{kedv} * X_{civil}$$

A civil szervezetek számának (X_{civil}) támogatási összegre (Y) gyakorolt hatása az elmaradottság (X_{kedv}) függvényében (m Ft)

A civil szervezetek számának hatása az elmaradottság függvényében

K. E.: Kistérségi viszonyok I.

A kistérségi forráselosztás dimenziói

K. E.: Kistérségközpontok I.

Az adminisztratív különbségek nyers hatása a fejlesztési források nagyságára

Függő változó (millió forint / %)	Magyarázó változó	Mutató	Kistérségközpont vagy sem
Támogatási arány		Konstans	84,711
		b	1,697
Megítélt támogatás összege		Konstans	164,258
		b	76,173
Elfogadott összköltség		Konstans	197,540
		b	94,201
Szerződésben megítélt támogatás		Konstans	163,373
		b	79,274
Szerződésben megítélt összköltség		Konstans	196,019
		B	97,338
Kifizetett támogatás összege		Konstans	154,116
		B	80,900

NFT I.
ROP-
projektek
vizsgálata

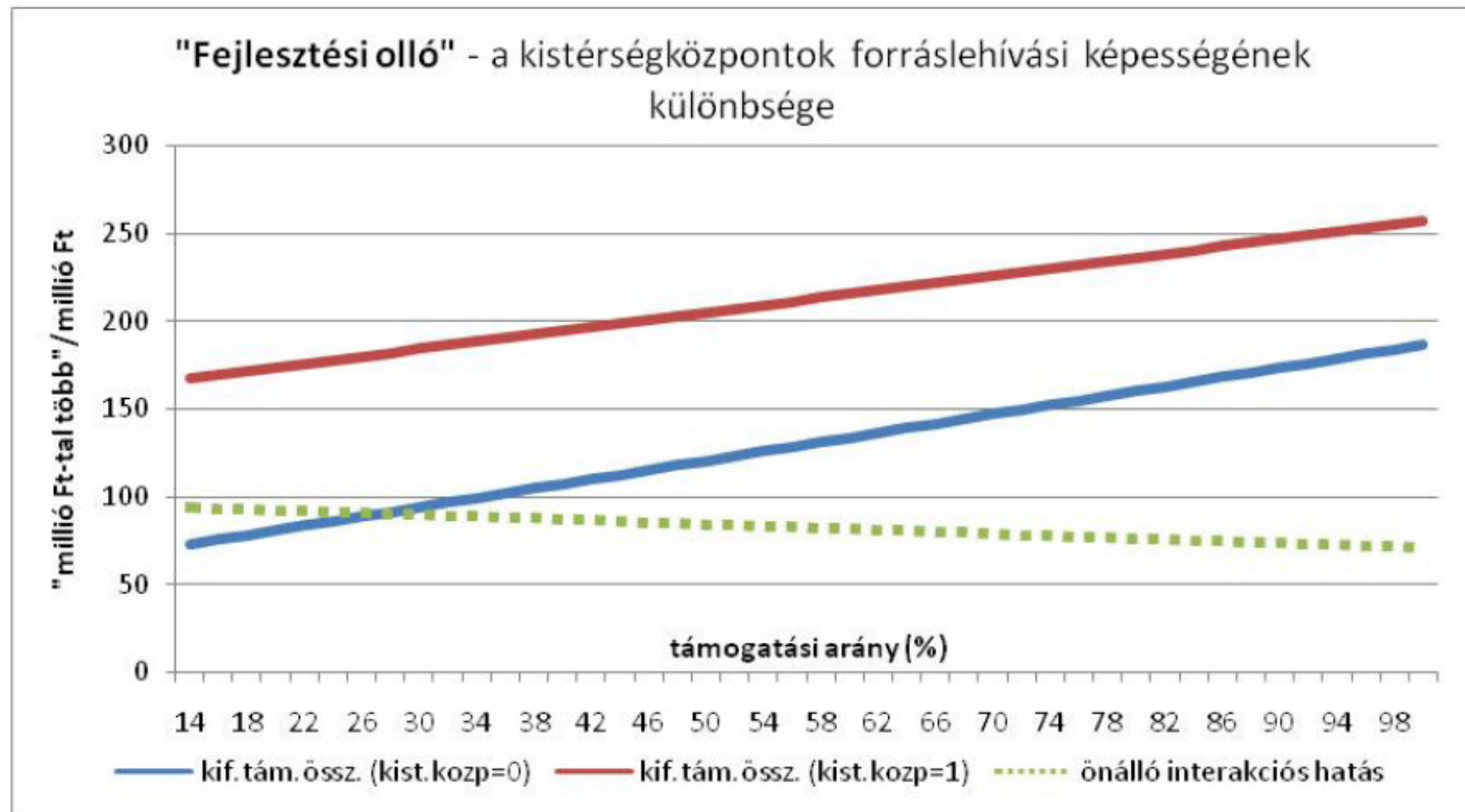
A kistérségközponti státusz tisztított hatása a kifizetett támogatási összeg nagyságára

Konstans, magyarázó változó	Modell (M...); konstans és 'b' értékek			
	M5	M6	M7	M8
Konstans	154,116	158,347	149,424	141,928
$X_{kist.közp.}$	80,900	72,962	82,832	78,513
$X_{kist.jell.}$	-	17,097	-	20,435
$X_{kedv.tel.ar.}$	-	-	0,082	0,300

K. E.: Kistérségközpontok II.

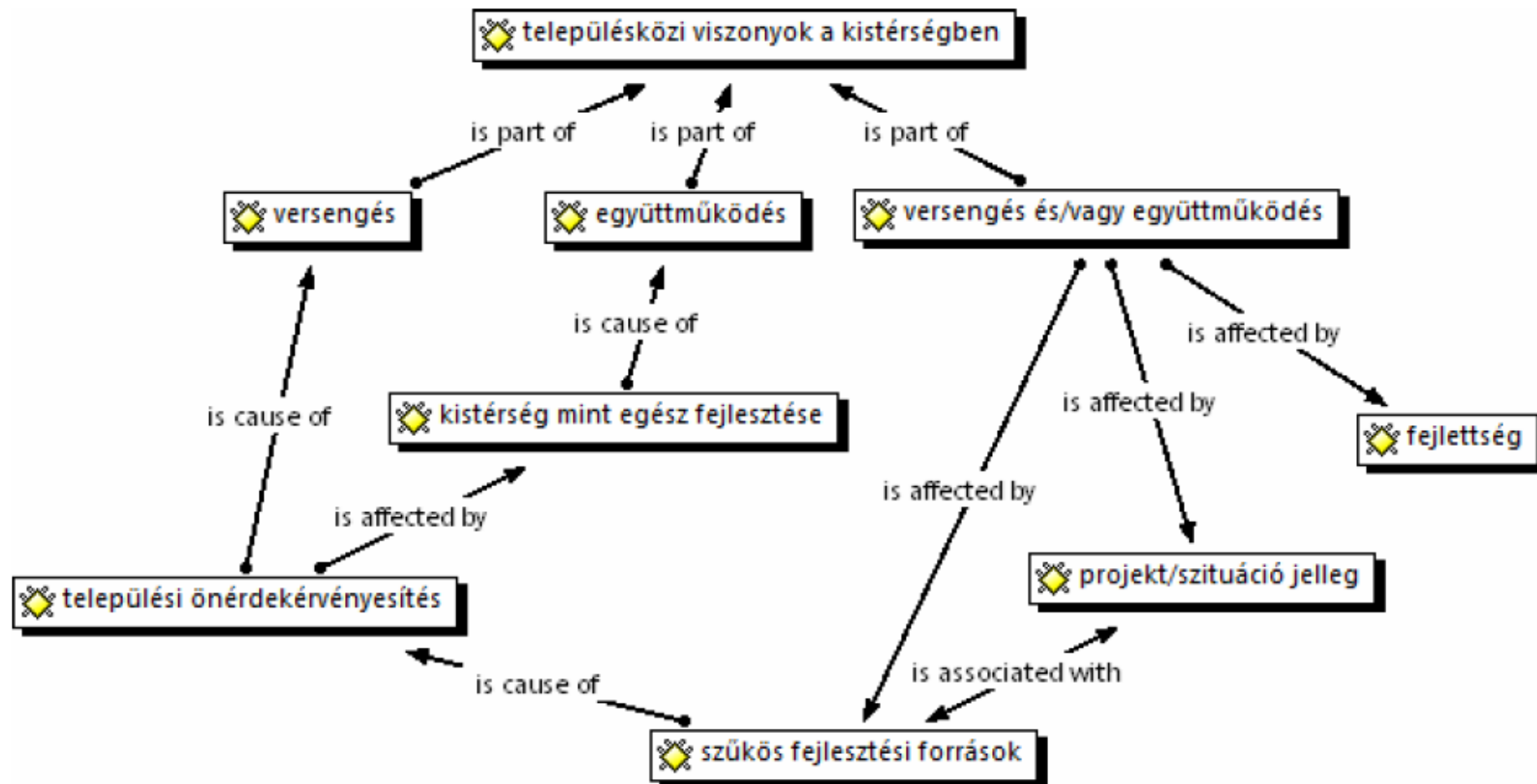
NFT I.
ROP-
projektek
vizsgálata

$$\hat{Y} = b_0 + b_2 * X_{\text{tam.arany}} + (b_1 + b_3 * X_{\text{tam.arany}}) X_{\text{kist.kozp}}$$

A kifizetett támogatási összeg különbsége kistérségközpontok szerint

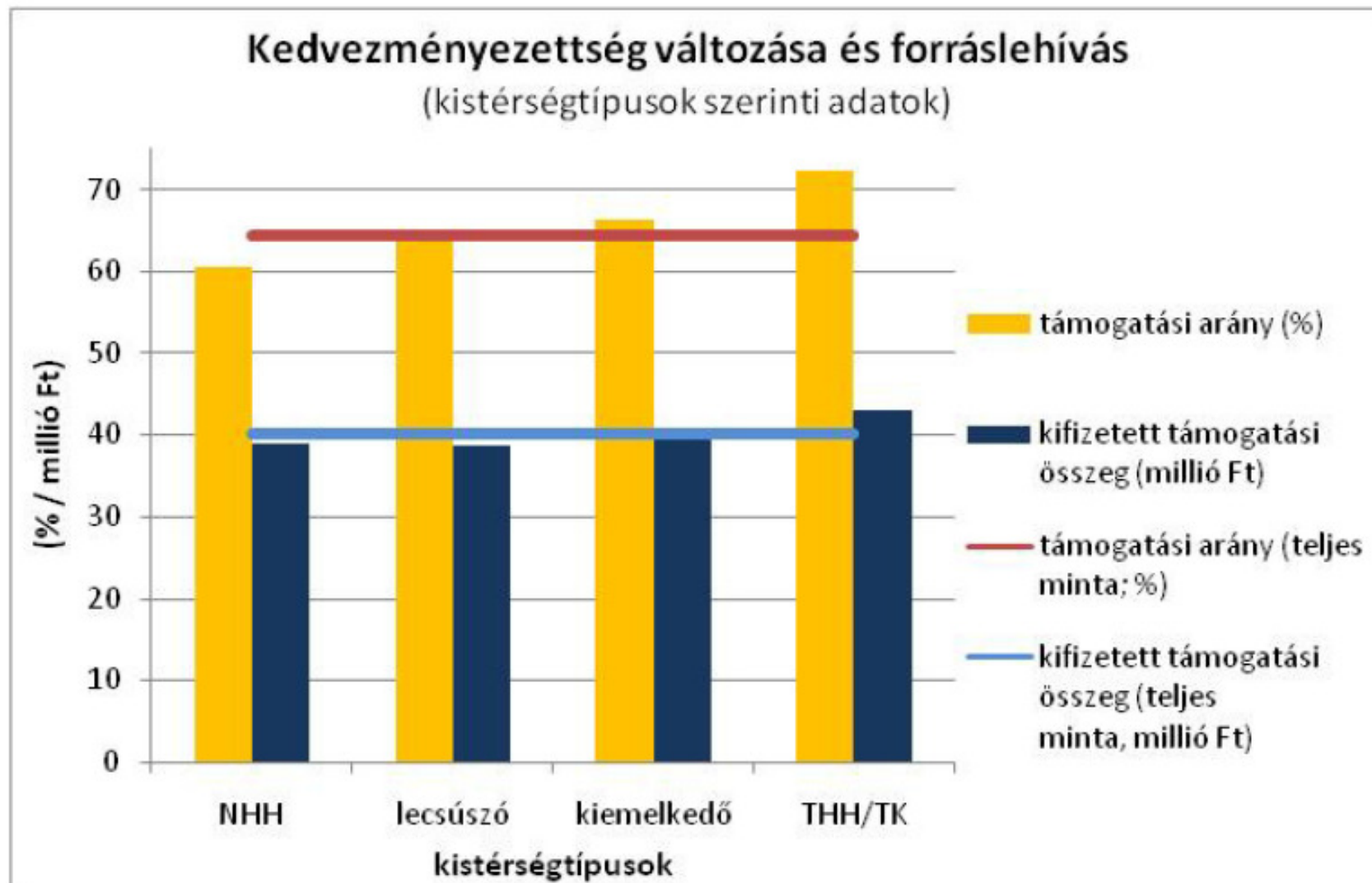
K. E.: Kistérségi viszonyok II.

A kistérségek működését befolyásoló tényezők

K.E.: Kistérségvált(oz)ás I.

NFT I. és UMFT (NFT II.) összes projektjének vizsgálata:

A kedvezményezettség változásának hatásai

K.E.: Kistérségváltás II.

NFT I. és UMFT (NFT II.) összes projektjének vizsgálata:

A kistérségváltás hatása a kifizetett támogatási összegre (millió Ft)

Magyarázó változó(k) és konstans (b_X értékek)	M8	M9	M10
Konstans	-3,828	40,105	-3,680
Kistérségváltó település	3,628	2,875	3,364
Támogatási arány	0,683	–	,680
Kistérségi jellemzők	–	-2,258	-,683

K.E.: Kistérségváltás III.

NFT I. és UMFT (NFT II.) összes projektjének vizsgálata:

63. Táblázat: A kistérségváltás hatása kontrollváltozós (kistérségi jellemzők, támogatási arány, kedvezményezettség - NFT, UMFT) modellben

Magyarázó változó(k) és konstans (b_x értékek)	M22	M23	M24
Konstans	-3,680	-2,985	-2,850
Kistérségváltó település	3,364	2,450	2,944
Kistérségi jellemzők	-0,683	-1,408	0,696
Támogatási arány	0,680	0,695	-1,491
Kedvezményezett kistérség (NFT)	–	-4,860	-2,580
Kedvezményezett kistérség (UMFT)	–	–	-2,830

K.E.: Kistérségváltás IV.

NFT I. és UMFT (NFT II.) összes projektjének vizsgálata:

A kistérségváltás formáinak külön hatása kontrollváltozós (kistérségi jellemzők, támogatási arány, kedvezményezettség - NFT, UMFT) modellben

Magyarázó változó(k) és konstans (b_x értékek)	Kistérségváltás típusa szerinti bontás	
	Régi kistérségbe átsorolt település (M25)	Új kistérségbe került település (M26)
Konstans	-2,765	-2,830
Kistérségváltó település	1,574	3,932
Támogatási arány	,695	0,696
Kistérségi jellemzők	-1,499	-1,496
Kedvezményezett kistérség (NFT)	-2,732	-2,515
Kedvezményezett kistérség (UMFT)	-2,658	-2,895

Összefoglalás és következtetések

1. A kedvezményezettség nem növeli a forrásle hívási képességet...
 1. ...sőt sajátos csapdahelyzetet teremt
2. A decentralizáció nem hatékony a forrásoknak a hátrányos helyzetű területek felé való áramoltatásában
3. A civil szervezetek növelik a támogatásszerzést
4. A kistérségközpontok jelentős előnnyel rendelkeznek a fejlesztési forrásokért vívott versenyben
5. A kistérségi struktúrában való helyezkedés (lehetősége) hatással van a forrásszerzésre

Köszönöm a megtisztelő figyelmet!
(baloghp@socio.u-szeged.hu)